

Sokaklar Konuşursa: Albert Camus ile Taşra Tozunda Yürümek*

If The Streets Could Speak: Walking Through Provincial Dust with Albert Camus

ÖZET

Klasik felsefe sistemini yadsıyan ve onun yerine özgün bir anlatımı tercih eden Albert Camus, Nietzsche'ye atıfta bulunduğu şu derin gerçeği kavramıştır: "Bütün meselenin kaynağı sokaktır." Eğer günün birinde bir sözlük hazırlanacaksa, sokağın da kendine özgü bir dili olacağı buradan anlaşılacaktır. Sokak yalnızca geçip gidilen mekân değildir, başlı başına bir tarz, bir yaşam biçimi ve bir düşünce şeklidir. Bu yüzden klasik felsefenin soyut kavramlarla bezeli yüksek kulelerinden değil, kaldırım taşlarının arasından, bir duvar yazısından ya da bir sokak lambasının altında bekleyen gölgeden çıkar hakikat. Camus, klasik felsefe sistemini ve onun içe kapalı steril dilini reddederken; bunun yerine, sokağın tozunu, terini ve isyanını seçer. Onun anlatısında her daim Nietzsche'nin yankısı duyulur; çünkü her ikisi de, düşüncenin halkın yürüdüğü, haykırdığı, düştüğü ve yeniden kalktığı sokakta filizlendiğini duyumsamaktadır. Bu makale, geçmiş ile şimdi arasındaki bağı, Camus'nün bazı seçkilerinden yola çıkarak tasvir etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Albert Camus, Uyumsuz, Sokak, Dirim.

ABSTRACT

Rejecting the classical philosophical system and preferring instead an original mode of expression, Albert Camus grasped a profound truth when he invoked Friedrich Nietzsche: "The whole source of the matter lies in the street." If a dictionary were ever to be compiled one day, it would become evident that the street, too, possesses a language of its own. The street is not merely a place through which one passes; it is a style, a mode of existence, and a way of thinking in itself. For this reason, truth does not emerge from the lofty towers of classical philosophy adorned with abstract concepts, but rather from between paving stones, from graffiti on a wall, or from the shadow waiting beneath a streetlamp. In rejecting the classical philosophical system and its inward-looking sterile language, Camus chooses instead the dust, sweat, and rebellion of the street. Throughout his narrative, the echo of Nietzsche is constantly heard, for both thinkers sensed that thought itself germinates in the streets where people walk, cry out, fall, and rise again. Drawing upon selected passages from Camus, this article seeks to portray the connection between the past and the present.

Keywords: Albert Camus, Absurd, Street, Vitality.

GİRİŞ

Albert Camus'ye göre kaldırımların çatlağından sızan güneş *mutluluk etikası*² olarak görülür. Fildişi kulelerden bakmayı reddeden; tozlu ayakkabılarla düşünce sokaklarında yürüyen ve ter kokan hakikatin peşine düşen Camus, soğuk ve mesafeli akademik kitapların cilalı raflarını elinin tersiyle iterek, haykıran bir çocuğun gözlerinden öğrenir varoluşu. Bu yüzden felsefesi hiçbir zaman suskun değildir; duvarlara yazılmış öfke dolu cümleler kadar dirimdir. Camus, klasik felsefe sistemini ve onun içe kapalı dilini yadsırken; bunun yerine sokağın tozunu, terini ve isyanını yansıtan o içrek dili önemser. Anlatısında Nietzsche'nin yankısı duyulur; üstelik her ikisi de, düşüncenin salt akademik masalarda değil, halkın yürüdüğü, haykırdığı, düştüğü ve yeniden kalktığı sokaklarda filizlendiğine inanır. Dolayısıyla Umberto Eco'nun bir yerlerde dediği gibi, taşra ile kent yapaylığına sıkışan modern üniversiteler; işsizlik sorununun maskelendiği birer 'sosyal otopark' alanları hâline dönüşür. Böylece sistem, istihdam yaratamadığı genç nüfusu sokaklardan uzak tutarak istatistiklerdeki işsizlik oranlarını gizlemek için gençleri üniversitelerde oyalamak için tuzak kurar. Her şeyden önce Camus, aklın zincirlerini kırmak için yazar; kelimeleri dağ başında esen bir rüzgârın yalnızlığını andırır. Tanrının sessizliğinde yankı bulan bir çılgılık, ya da her satırında insanı kendine yabancılaştıran dünyaya meydan okumadır yazıları. Ona göre insan kendini kalabalıkların

Serhat Soyşekerci¹

How to Cite This Article

Soyşekerci, S. (2026). Sokaklar Konuşursa: Albert Camus ile Taşra Tozunda Yürümek. *International Social Sciences Studies Journal*, (e-ISSN:2587-1587) 12(6), 989-993. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.21069041>

Arrival: 29 May 2026
Published: 30 June 2026

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Bu makale, Selçuk 12. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde sunulan bildiriden (2005: 166-174) üretilmiştir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga MYO Yönetim ve Organizasyon Bölümü, Çanakkale, Türkiye. ORCID: 0000-0002-8427-0184

² Camus'ye göre mutluluğun kesin ve evrensel formülü yoktur; mutluluk, bireyin "saçma" gerçeklikle yüzleşme biçimine göre şekillenir. Oysa mutsuzluk, yaşamın karşısına sıkça çıkan ve çoğu zaman daha belirgin hissedilen varoluş hâlidir. Camus'nün düşüncesinde mutluluğun yolu önce mutsuzluğu tanımaktan geçer. Bu anlamda mutluluk, mutsuzluğunu inkâr etmeyen ve bunu bilincinde duyumsayan kişiye özgüdür. Mutsuz olduğunun farkına varan kişi de yaşamın anlamını kendi eliyle yaratır. Camus'nün "uyumsuz insan"ı, unutulmaz bir Yeşilçam filmi olan *Çiçek Abbas*'da (1982) son sahnede, Abbas'ın sözlerinde hayat bulur: Nazlı: "Şimdi nereye gidiyoruz?" Çiçek Abbas: "Valla ben de bilmiyorum." Sanılanın aksine film burada bitmez; tersine, hayat gibi tam da burada şimdi başlar.

alkışı yerine, içindeki o sonsuz uçuruma bakacak cesareti arayarak elde eder. Camus, Nietzsche'ye her atıfta bulunduğu, şu yalın ama derin gerçeğin farkına varır: bütün meselelerin, bütün buhranların, bütün direnişlerin ve bütün doğuşların kaynağı sokaklardır. Çünkü hayat sokaktadır; çıplak, dolaysız, dolayimsız, kuralsız, yönsüz ve zamansız şekilde apaçıktır. Eğer günün birinde insanlığın dili kitap sayfalarından çıkarak yaşamın içine girebilirse, yapılacak bir sözlük, mutlaka sokaklara özgü sözcüklere ve jestlere yer verecektir. "Direniş", belki bu sözlükte bir taşın altına saklanmış umuttur; "özgürlük", gece devriyesinden saklanan çocukların kahkahasını anlatır. Ve o zaman sokaklar sadece geçilen değil, yaşanılan anlatı hâlini almaya başlar.

ALBERT CAMUS'NÜN "UYUMSUZ"U

Camus'nün düşüncesinde "uyumsuz", insanın anlam arayışıyla dünyanın anlamsızlığı arasındaki çatışmadan doğar. İnsan bu çatışmayı fark ettiğinde onunla yüzleşir; yüzleşmenin sonucunda "başkaldırı" doğar. Camus, başkaldırısı bir umut yerine bir bilinç hâli olarak sunmaktadır. Gerçekten de onun *uyumsuz*unda başkaldırı önemli bir izlettir. *Uyumsuz*, yaşama aşkını yaşama umutsuzluğundan alır. Dolayısıyla, "kişide varlık fazlalığı başlar başlamaz yok olan özgürlüğün cimriliği belirir." (Camus, 2005: 25) *Uyumsuz*, kendini ne denli suçlarsa, karşı tarafı da o denli yargılama hakkına sahiptir. Bu ise karşı tarafı yargılamaya yönelik bir kıskırtmaya döner. (Camus, 2006: 113) Bu yüzden insan, anlamı kendi yarattığı an özgürlük kazanır. Ancak bu özgürlük dünyanın anlamsızlığı karşısında son derece naiftir. Diğer bir ifadeyle özgürlük, *uyumsuz*un bilincine ulaştığı an "cimrilik" kazanır; her şey mümkün değildir artık çünkü anlam yoktur. İnsan, kendi anlamını yaratmakla baş başadır ve bundan yalnızca kendi sorumludur. Böylece yaşamın anlamı 'anlamsız' ve 'saçma' üzerine kurulur. Öyle ya! Yaşam her yerde ve her şekilde ölümle bitiyorsa, bunca didinip durmak niye? Burada Camus, yaşama öyle derin birlik katar ki, eylemsizliği ve umutsuzluğu değil, umudu ve yaşamı seçer. Varoluşun "uyumsuz" doğasına rağmen gene de yaşamı seçmesi, onu 'anlam' ile doldurmasa da 'değerli' bulmasıyla önem kazanır. Bu yüzden *uyumsuz*un bilinci insanı karamsarlık ve eylemsizlik yerine, bilincin ve sorumluluğun verdiği başkaldırısıya götürür. Örneğin *Veba*'da, yarı dinsel-mistik kitleye karşı hekimliğin ve bilimin kurtarıcılığına dönmesi, yaşamda kalmak için hayatı evetlemesi demektir. Oysa yataktan kalkmak, kahvaltı, tramvay, dört saat çalışmak, yemek, uyku ve aynı "uyum" içinde geçen diğer altı gün. Buraya kadar kesintisiz bir uyum söz konusudur, yalnız günlerden bir gün "neden?" sorusu yükselir ve her şey bu şaşkınlık kokan bıkkınlık içinde başlar. 'Bıkkınlık' makina çarkına benzeyen yaşamın son direniş halkasıdır. Çünkü monoton yaşamda zamanı sürüklenme çabasında olan insan, "sonra", "yarın", "ileride", "iyi bir işim olunca", "iyi bir kariyerim olunca" ya da "daha çok para kazanınca" gibi anlamsız hedeflerle uzlaşmış insan hâlini alır. Camus'nün eserlerinde, *uyumsuz* insanın uzlaşmış insana karşıtlığı kritik öneme sahiptir. (Camus, 2006: 113) Uyumsuz insan, hayatın anlam arayışına tatmin edici yanıt veremediğini fark eder ama gene de yaşamaktan ve sorumluluk almaktan vazgeçmez. Bu insan hiçbir kesinliğe sığınmadan, tanrısal ya da ideolojik yücelik aramadan kendi özgürlüğünü, değerlerini ve anlamını kurmaya çalışır. Uyumsuz insan dünyayı olduğu gibi kabul eder ve bu kabulden doğan boşluğa boyun eğmez. Uzlaşmış insan ise anlamsızlıkla yüzleşmek yerine dogmalar, ideolojiler, ülküler ya da alışkanlıklar gibi suni anlatılara sığınır. Böylesi bir tesellide, kaçınılmaz olarak geleceğe dair beklentiler ve kendinin de fark edemediği kaygılar ortaya çıkar. Albert Camus bu tavrı bir tür ihanete benzeter. Çünkü uzlaşmış insan, hayatın trajik boyutunu inkâr eder; yaşamı sahici değil kaçamaklarla sürdürür. Bu insan özgürlüğünü ve sorumluluğunu başkalarına devreder. Camus, *Yabancı*'da, *Meursault* karakterinde, bunu güçlü bir biçimde tasvir eder. *Meursault*, hayatın anlamsızlığına gözlerini kapatmaz, toplumun beklentilerine, ahlaki yargılarına ya da dini kabullerine de boyun eğmez. Nihayet bu tavrı onun toplum tarafından "anormal" görülmesine ve yargılanmasına neden olur. Aslında o "uyumsuz insan"ın en yalın örneğidir. Benzer şekilde *Sisifos Söyleni*'nde³, *Don Juan* karakteriyle tasvir ettiği *uyumsuz* ise kadından kadına koşar; aslında bu koşurmaca aşk yokluğundan kaynaklanmaz, sevginin farklı ilgilerde ve her defasında yeniden yaratıma dönüşmesinden doğar. *Don Juan*'ın bir kadını bırakması onu artık sevmediğinden dolayı değildir, yeni ilgi ve yaratımı bir başkasında aradığı içindir. Bu da bir son bulmak yerine sürekli bir arayıştır. Ne var ki *uyumsuz*, böylesi bir eylemin yararsızlığının farkındadır. Ona göre yararlı tek eylem vardır: İnsanı ve yeryüzünü yeni baştan düzelterek olan eylem. Fakat düzeltmeyeceğini bildiği için 'öyleymiş gibi' yapar.

ALBERT CAMUS VE SOKAK İMGESİ

³ Hikâye şöyledir. *Sisifos* bir gün ruhlar ülkesine gider. Ama dünyada eşinin ihanetini görür ve yeryüzüne dönmek ister. Bunun için Pluton'dan izin alır. Yeryüzüne geldiğinde sıcak güneşi, denizin maviliğini, dünyanın cıvil cıvil renklerini görür ve ruhlar ülkesine dönmek istemez. Geri çağırılmalar, öfke ve gözdağı, hepsi boşunadır. Gene de uzun süre dünyada kalır ama bir gün Merkür pervasızca yakasına yapışır ve sevincinden koparak zorla ruhlar ülkesine götürür. Tanrılar kayaları durmaksızın bir aşağı bir yukarı taşıması için *Sisifos*'u cezalandırır. *Sisifos* için bu yararsız ve umutsuz bir cezadır. Hikâyeden çıkan sonuç şudur: "Boşuna ve umutsuzca çalışmanın yararsızlığı, uyumlu bir yaşamın esaretinden farklı değildir." Benzer tema Sartre'ın *İş İsten Geçti* adlı eserinde görülür. Ölüm sonrası tanışan ve birbirine âşık olan iki ayrı toplumsal sınıftan bir çift yirmi dört saat süreyle, tam bir uyum içinde, sevgilerini her şeyden üstün tutarak birbirlerini sevmeleri koşuluyla dünyaya tekrar dönmelerine izin verilir. Ancak günlük hayatın heyecanı ve devrim ülküsüne kapılıp sevgilerini ertelemek zorunda kalırlar. Yirmi dört saat olduğunda ise iş işten geçer ve bu çift ölümsüzler ülkesine geri gönderilir. (Sartre, 2004: 144)

Camus, felsefeyi akademinin soğuk disiplinli kürsülerden indirip sokağa taşımaktadır; onun düşüncelerinde asfaltın üstünde çıplak ayakla yürüyen bir çocuğun çığılığı yankı bulur. Sözcüklerdeki retorik, Cezayir'in sıcak taşlarına sinmiş yalnızlıkla yoğrulur. Felsefesinde ise dört mevsim vardır: *toz*, *duman*, *ter*, *güneş*. Örneğin *Yabancı*'da, suskunluk bir sokak lambasının altında titreyen varoluş hâlidir. *Veba* eserinde ise bu yalnızca bir hastalık değildir, insanın hiçbir zaman yüzleşemediği hakikatidir. Camus'ye göre sokaklar düşüncenin evidir; hakikat ise caddenin köşesinde bekler. *Yaz*, -bu esere atıf yaptığımızda- bir mevsimden çok daha fazlasıdır. Akdeniz'in tuzu bir coğrafyanın sınırlarını aşar; taş evlerin gölgesinde ve çocuk kahkahalarının içinde erir gider. Sokaklar hayatın olağan ve en makyajsız yüzüdür; ne yalan söyler ne susar, sadece varlığıyla konuşur. Yaşamın vitrine konmuş ya da perde arkasına saklanmış hâli değildir. Ne cilalı sözcüklerden ibarettir ne de yumuşatılmış gerçeklikten. Her şeyden önce dürüsttür; zenginle yoksul aynı kaldırımını paylaşır, sevgiyle öfke aynı duvarda iz bırakır. Her adıma bir hikâye, her köşeye bir çığılık siner. Sokak, insanın kendisine en yakın olduğu yerdir; insan ne rol yapar ne de sahne ışıklarının parlaklığında olağandan daha çok yüzünü gösterir. Hayat, tam orada, tüm karmaşasıyla sadeleşmiş şekilde öylece bizi bekler. Sokaklarda dolaşan insan kendini doğanın parçası olarak duyumsar, adımları da varoluşun onayıdır. Ancak Camus'ye göre sokaklar kesinlikle laboratuvar yeri değildir, başlı başına sahnedir; burada insan rol yapmadan sadece yaşar. Bu yüzden onun felsefesi tozudur, terlidir ama bir o kadar aydınlıktır.

Camus, *Başkaldıran İnsan*'da, insanın adaletsizliğe karşı ayağa kalkışını hem trajik hem onurlu bir direnişle betimler. *Başkaldıran İnsan*, susarak yaşamaktansa haykırarak ölmeyi tercih eder. Camus için başkaldırı sadece bir fikir olmaktan çok yürüyen bir bedendir. Bu yüzden onun isyanı parmaklıklar ardındadır; afişlerin yırtıldığı duvarda ve taşların konuştuğu sokakta dirimdir. Camus, Kartezyen düşünceyi reddederek, "*Başkaldırıyorum, öyleyse varım*" dediğinde, varoluşu kaldırım taşlarının arasından filizlenen umuda dönüştürür. Kuşkusuz bu başkaldırı modern insanın varlığa karşı haykırışıdır. Elbette bu haykırış, kentlerin sert ve soğuk taşları arasından başını uzatan yabanî ot gibi en umutsuz anda bile filizlenen direngen umudu ele verir. Her kaldırım taşı, her çatlak, varoluşun sessiz ama ısrarlı tanığıdır. İşte yaşam, tam da o çatlaktan sızan ışıkta parlar; insan, her başkaldırıyla bir kez daha kendini var eder. Sokağın ritmiyle atan bir kalptir başkaldıran insanın varoluşu; haksızlığa karşı duran bir beden ya da adaleti haykıran bir ses. Çünkü hakikat susturulanların dudaklarında hecelenmez, yürüyenlerin ayak izlerine yazılır. Modern insanın içsel çöküşünü, ikiyüzlülüğünü ve suçluluk duygusunu derin monologla işlediği *Düşüş*'te ise, çöküşün sokağa inen iç hesaplaşmasını yapar Camus. *Clarence*'in itirafları bir adamın değil bütün bir toplumun vicdanını sokağa döker. *Clarence*, Amsterdam'ın gri sokaklarında yürüdüğünde, her taş, her kanal, her gölge onun günahlarının yankısı olur. Camus, bu eserinde, sokakları bir itiraf odasına dönüştürür. Barlar, caddeler, köprüler, ıslak kaldırımlar, hepsi insanın kendinden kaçamayacağı dolambaçlı yollardır. Bir yerlerde, "Kendimizi yargılamaktansa başkalarını suçlamak daha kolaydır" der *Clarence*; bu cümle, sokağın her köşesinde yere düşen bir aynadır -herkes içine bakar ama kimse itiraf edemez. *Düşüş*'te, sokaklar, tiyatro sahnesini andırmaktan çok içsel hesaplaşmaların yankılandığı boşluktur. Bu yüzden Camus'ye göre insan, en çok kalabalık sokaklarda tek başınadır.

Sokağın Anlatı Deseni: *Yabancı* ve *Yaz* Adlı Eserlere Dair

Albert Camus, *Yabancı* ve *Yaz* eserlerinde kullandığı kritik ve anahtar sözcükleri sokaklara boca eder; çöl, deniz, martı, kaya, yosun, yağmur, ağaç, güneş ve çiçek gibi sözcükler⁴ doğa unsuru olmanın ötesindedir. Camus, bu sözcükleri kendine yol açan metafor kapıları olarak kullanır. Bunlar insanı doğanın kalbine, ama daha çok varoluşun nabız atışına davet eder. Camus, imgeler aracılığıyla düşünürken bunu zorlama bir çerçeveye sokmayı reddeder; imgeleri çağırır ve onların yeniden doğmalarına izin verir. Örneğin çölde yalnızlık, denizde özgürlük ve belirsizlik, martıda ise kaçış ve tanıklık simgelenir. Bunlar devingen ve üretken simgelerdir. Her okuyuşta yeniden biçimlenir, yeniden yorumlanır ve kendini yeniden üretir. Yosun tutan kayanın kaygan sessizliğinde, güneşin yakıcı aydınlığında, yağmurun toprağı sarsan vuruşunda ya da bir çiçeğin açarken o duru naifliğinde düşünce ve varoluşun çıplak gerçeği görülür. Camus, dili bir süs bitkisi olarak kullanmaz; dil, Heideggerci jargonda 'düşüncenin evi'dir. Bu ev doğayla iç içedir, sade ama yoğun bir anlam evreniyle inşa edilir. Örneğin *Yabancı*'da şöyle der Camus (2005: 57): "*Güneş kumlara tam tepeden vuruyordu, deniz üzerindeki parıltısı dayanılır gibi değildi. Kumsalda artık kimsecikler yoktu. Raymonds, deniz kıyısında bir Arabı öldürmüştü.*" Bu sözler âdeta denizin bağrını hançerleyen sözcüklere döner ve sokağın kendine özgü diliyle yankılanır. Suyun duruluğundan, dalgaların öfkesinden ve tuzun yakıcılığından geçerek sokakların çatlak kaldırımlarında dirim bir hâl alır. Sokaklar yalnızca mekân değildir; yaşanmışlığın, direnişin, çığnenmiş kelimelerin ve sessiz çığılıkların dilidir. Bu yüzden her biri başlı başına yaşam kaynağıdır.

⁴ Doğa unsuru olan bu kelimeleri Camus'nün eserlerinde kaç kez geçtiğini saydığımızda, akademik dilin soğuk, ruhsuz, mesafeli ve kasvetli tarafı görünür hâle gelir. Bu yüzden bu bildiri böyle bir amaca yabancıdır.

Yabancı’da olduğu gibi *Yaz*’daki anlatım da benzer bir izleğe sahiptir. Aynı damar ve aynı ritim sokağın her zerresine dağılır; duvar yazılarında, göz ucuyla verilen selamda, rüzgârla savrulan gazete yaprağında kendini hissettirir. Bu aslında soğuk ve mesafeli bir dil değildir, sıcak bir içtenlik taşır; tanrısal yerine bütünüyle insanidir; teorik olmak yerine yalnızca dokunulabilir: (Camus, 2002, 20) “*Oran’ın sokakları toza, çakıl taşlarına ve sığağa adanmış. Yağmur yağdı mı ortalık tufan ve çamur denizi. Ama ister yağmur yağsın, ister güneş parlansın, dükkânlar hep aynı tuhaf ve saçma havayı sürdürür. Avrupa’nın ve Doğu’nun bütün beğeni yoksullukları burada buluşmuş. Burada, karmakarışık biçimde, mermer tazılar, dans eden kuğulu kızlar, yeşil galalitten avcı Diana’lar, disk atıcılar ve harmanlılar, kısaca doğum günü ve düğün armağanı olarak kullanılan ne varsa hepsini bulursunuz.*”

Oran’ın toprakları tıpkı dil gibi mekânın ötesine geçer; yaşayan bir hafızaya sahip varlık hâlini alır. Burada dirim, dilin anlam ile kurduğu güçlü bağıdır. Yaşamın anlamsızlığına karşı başkaldırıdır. Her adımda, her izde, her dokunuşta tepki verir; sessiz ama derin karşılıkla konuşur bizimle. Eğer sokaklar yitik anıları paylaşıyorsa, geçmişleri silinmiş, geleceğe dair düş kurma yetisi kaybolmuştur. Bu sayede sokaklar ele geçirilir; yalnızca fiziksel olarak değil, ruhsal olarak da teslim alınır. Durum böyle olduğunda, beden gibi zihin de işgal edilerek esir alınır. Betonun diliyle örülmüş bu düzen, şehirlerin ve ruhların haritasını çizer. Daha acısı, toprak bir mülkiyet nesnesi olur. Oysa toprak ne zincire bağlanabilir ne cetvelle bölünebilir, onun sınırları anlaşmayla çizilmediği gibi savaşla da tanımlanamaz. Toprak, ayakların değil kalbin fethettiği yerdir. Böylece toprağı anlamının yolu, sahiplenmek yerine onunla nefes almaktır. Öyle ya! Hepimiz “sahip” olmak için değil, “şâhit” olmak için gelmedik mi dünyaya? Bu yüzden gerçek özgürlük haritalara sığmaz; insanın içindeki o sınırsız yer duygusunda deruni bir biçim alır. İnsan, her yaşanmışlık her gözyaşı ve her kahkahada toprağın parçası olur ve ona bir şey katar. Mesele sadece toprağın üzerinde yürümek değildir; onunla birlikte yaşlanmak ve onunla hatırlamaktır. Çünkü toprak en çok hatıralarda ve ayak izlerinde, tabii bir de unutulmaya yüz tutan anılarda gerçeklik kazanır. Çünkü insan, dünyanın sessizliğine rağmen ona "evim" diyebildiği ölçüde vardır.

Sokağın Dili

“Sokaklardır benim sığınağım,” der Henry Miller. Ve şöyle devam eder sözlerine (2019: 169): “Sokaklar yalnızca geçit yeri değil, ruhun barınağı, kalabalığın içindeki yalnızlığın evidir. Sokakların cazibesini gerçekten anlayabilmek için insanın önce buraya düşmesi gerekir; düşmek diyorum çünkü sokak, çoğu zaman seçilmez, mecbur kalınır.” Öyleyse, rüzgârın insafına kalmış saman çöpü gibi yönsüz, köksüz ve savruk hissetmeli insan kendini. Ancak o zaman bir duvarın köşesinde bulunan gölgeyle, bir kaldırım taşının kenarında büyüyen otlar, yağmurla ıslanan bir kediyle kurulan sessiz bağ gerçek bir anlam kazanır. Sokaklar o zaman konuşur; dili duvar yazısı, sesi araba kornası, yüreği kaldırıma bırakılmış ayak izi hâlini aldığı anda. Üstelik sokaklara sığınmak sadece mekânsal kaçış olamaz; içsel bir çözülmenin, aidiyet arayışının ve bazen de varoluşun haykırışıdır. Kim bilir, belki de Miller’in işaret ettiği gibi, yankılanan şey bir sığınak olmanın ötesinde bir kimliktir: sokakların diliyle yoğrulmuş, yalnızlıktan doğmuş bir kimlik. Gerçekten de sokaklar sadece bir geçit yeri olabilir mi? Zamanın iç içe geçtiği, geçmişin iziyle geleceğin hayallerinin bulunduğu "şimdi"nin ta-kendisidir. Ama bu şimdi sıradan bir an değildir; varoluşun sancılı, kıpırtılı, yer yer patlayan biçimde kendini duyurmasıdır. Sokaklar hayatın sahnesi olmak yerine kendisidir. Bir çocuğun koşarken düşmesiyle, bir ihtiyarın ağır adımları aynı kaldırımı paylaşır; bir gencin umudu ile bir yoksulun suskunluğu da aynı duvarın dibinde kümelenir. Bu nedenle gerek acı gerek mutluluk hep sokaklara aittir: sözcükler, bakışlar, haykırışlar, suskunluklar. İşte bütün meselelerin kaynağı buradadır; ne sarayda ne yüksek akademik kürsüde. İnsan, kendi gerçekliğini sokaklarda adım attıkça, başka yüzlere baktıkça, duvarlara kazınmış cümleleri okudukça bulacaktır. Ve insan, kendini dünyayla ansızın karşı karşıya kaldığı an tanır. Çünkü sokaklar hayatın en filtresiz ve en içten aynasını tutar bize. Orada yalanlar ne uzun yaşıyor ne de hakikat sessiz kalır.

SONUÇ

Taşra sokaklarında yürüsek de, kentin estetikten yoksun ruhsal yıkımına ne demeliyiz peki? Kentlerin çirkin sokakları bu kötü şöhreti yalnızca zamana yenik düşerek ya da ilgisizlikle kirlenerek kazanmamıştır; asıl çirkinlik, çığlık çığlığa var olmaya çalıştıkça derinleşir. Bağırıldıkça çirkinleşmekte, çirkinleştikçe bağırılmaktadır. Duvarlara sinen hırçınlık ve her köşeye düşen umarsızlıkla birlikte sokaklar yalnızca mekânsal değil ruhsal deformasyona da uğrar. Betonun sağır ve kör edici yankısı, asfaltın yakıcı kokusu ve devasa reklâm panolarının yapay ışıltısı arasında insanın sesi kısılmaya ve içsel yankıda boğulmaya başlar. Zamanla insan duymak yerine hatırlamaz da olur; kuş cıvıltısını, rüzgârın fısıltısını, toprağın sessizliğini geçmiş günlerin oyalayıcı anlamsız hatırasına boca eder. Böylece doğa yalnızca köy ve kentlerden değil, insanın bilincinden ayrıksı bir yerde mevzilenir. Doğa, insanın bedeni kadar ruhunu da esir alarak ona huzurlu ve oyalayıcı bir hapishane sunar. Nihayet aynı monotonluğa ve aynı döngüye mahkûm eder. Rengârenk otobanlardan cafcıflı alışveriş merkezlerine uzanan sahte ışıklarla dolu bu güzergâh, kimliklerin derinliklerine işleyen dönüşümü ima eder. Sokakların yolu benlikler arasında tekdüze bir geçittir. Reklâm panolarının altından geçerken üzerimize yapıştırılan arzularla şekilleniriz; vitrinlerde sergilenen hayaller gerçek benliğimizin yerini alır. Şeritli yollar, geometrik kaldırım taşları ve sürekli parlayan cam yüzeyler,

doğanın düzensizliğine ve insanın içsel karmaşasına yabancılaşmak için üretilmiş sahte ittifaklar sunar. Ancak *uyumsuz* insan bu uyuma ve bu ittifaka yabancıdır. Bu sentetik rota, insanı bir kimlikten ötekine sürüklerken, geride, yavaş yavaş silinen “biz” olma hâli bırakır; herkes “biz” olur. Renklerin cafcıflı parlaklığı arttıkça içimizdeki tonlar solar; yüzey genişledikçe derinlik daralır. Ve yüzeyin derinliği ele geçirmeye başladığı an, güzergâh boyunca ilerledikçe nereye gittiğimiz değil, kim olduğumuz da bulanıklaşır. Bu bulanık merkezde yükselen ince, uzun ve titizlikle işlenmiş plazaların sanki gökyüzüne erişmeye çabaladığı o bencil hırsına karşılık, yere ve insana dair her şey unutturmaya başlar kendini. Kent yuva olmaktan çıkar ve yarış pistine döner; ama her şey hızla akmasına rağmen hiçbir yere varmayacaktır. Sokaklar hatıraların devşirildiği yerler olmaktan çıkar, kaybolma hissini somutlaştığı steril dolambaçlara benzer. Ne ki, insan bu beton çağın ortasında yalnızca hız ile değil, kendisiyle de yarışmaya zorlanır. Bencillikle yoğurulan kentler büyüdükçe *uyumsuz* insan küçülür. Şu bir gerçek ki, kentin hızlandırdığı her şey insanı ister istemez bir kaçışa zorlar; şimdiye tutunabilme telaşının ve sanki elimizde olanın parmaklarımızdan kayıp gitmesinden duyduğumuz o korkunç gerilimle ortaya çıkan korkunun tezahürüdür. Hız, bugünün insanını geleceğe sürüklerken, “şimdi” elimizden düşen bir hatıra gibi her seferinde yolun kenarına savuracaktır herkesi. Kentin boğucu çarkında dönen steril ve kusursuz uyum, *uyumsuz*a yabancı olmasına rağmen gene de direniş hep var olacaktır. Amaç yerine eylemin kendisi öne çıktığında, her yaklaştığında biraz daha uzaklaşacaktır; fakat insanı insan yapan da, ufka ulaşmaktan çok ona doğru yürümekten vazgeçmemektir. Çünkü *yol bitmez!*

KAYNAKÇA

Camus, Albert, *Yaz*, 2. Baskı, çev. Tahsin Yücel, İstanbul: Can, 2002.

_____, *Başkaldıran İnsan*, 4. Baskı, çev. Tahsin Yücel, İstanbul: Can, 2004.

_____, *Tersi ve Yüzü*, 4. Baskı, çev. Tahsin Yücel, İstanbul: Can, 2005.

_____, *Yabancı*, 18. Baskı, çev. Vedat Günyol, İstanbul: Can, 2005.

_____, *Sisifos Söyleni*, 3. Baskı, çev. Tahsin Yücel, İstanbul: Can, 2006.

_____, *Düşüş*, 6. Baskı, çev. Hüseyin Demirhan, İstanbul: Can, 2006.

Miller, Henry, *Yengeç Dönencesi*, çev. Avi Pardo, İstanbul: Siren, 2019.

Sartre, Jean Paul, *İş İşten Geçti*, 10. Baskı, çev. Zübeyir Bensan, İstanbul: Varlık, 2004.